

Eszenyi Miklós: Az Európai Unió forrásból támogatott kulturális fejlesztések 2014-2020

Az Európai Unióban 2021-ben új, 2027-ig tartó hétéves költségvetési ciklus kezdődött. Ez egyben azt jelenti, hogy a korábbi, 2014 és 2020 közötti fejlesztési időszak véget ért, bár nem szó szerint, hiszen azok pénzügyi lezárása még egy ideig eltart, másrészt a támogatott projektek egy része fenntartási időszakba került.

Magyarországon a 2014 és 2020 közötti uniós fejlesztések tervezése már 2012-ben megkezdődött, az első kulturális tartalmú felhívások 2015 végén, többségében pedig 2016-ban és 2017-ben jelentek meg, ebből adódóan a nyertes projektek 2016-ban és 2017-ben elindultak, s megvalósításuk zömében lezárult (a koronavírus-járvány miatt különösen a jelenlétre alapozó projektek egy részét meg kellett hosszabbítani 2022 végéig). A következőkben az elért eredményeket szeretném – vázlatosan – ismertetni.

1. A kulturális fejlesztések rendszere

Általában a fejlesztések finanszírozhatók hazai költségvetésből, valamint – tárgytól függően – európai uniós forrásokból. Utóbbiak ismét kétfélék: egyrészt ide tartoznak a közvetett források, azaz a különböző operatív programokból uniós és hazai társfinanszírozással megvalósuló fejlesztések, valamint a közvetlen (hétköznapi nyelven „brüsszeliként” emlegetett) források.

1. ábra: A fejlesztések finanszírozása [\[1\]](#)
(Forrás: Kiss Patrícia előadása, ld. 1. lábjegyzet)

FINANSZÍROZÁS

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 2-6. cikkei meghatározzák azokat a területeket, ahol az Európai Unió kizárólagos vagy megosztott hatáskörrel rendelkezik. [2] Kizárólagos hatáskör például a vámunió vagy a közös kereskedelempolitika, míg megosztott hatáskör például a mezőgazdaság és a halászat, vagy a fogyasztóvédelem. Az EUMSZ 6. cikke szerint „az Unió hatáskörrel rendelkezik a tagállamok intézkedéseit támogató, összehangoló vagy kiegészítő intézkedések végrehajtására”. Ezek közé tartozik a kultúra is, ami a fejlesztési források tekintetében azt jelenti, hogy a kultúrát nem támogatják önállóan, hanem a fejlesztéseknek az Európai Unió által meghatározott célkitűzéseket kell szolgálniuk (pl. a korai iskolaelhagyás csökkentését, az egész életen át tartó tanulásban résztvevők arányának növelését stb.). Egyszerű példával: egy vonósnegyest önmagában nem támogatnak, hogy hangszereket, kottákat és fellépőruhákat vásároljanak, koncertezzenek, de ha iskolákban zenei szakkört szerveznek tehetséggondozás céljából, akkor annak nincs akadálya.

A 2014-2020 közötti fejlesztési ciklusban elsősorban – de nem kizárólagosan – két operatív program adott lehetőséget kultúrát támogató fejlesztésekre: az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP), valamint a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP). További kapcsolódó programok: Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP), Vidékfejlesztési Program (VP), Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Program (KÖFOP). [3]

A kulturális fejlesztések rendszere a 2014-2020. időszakban a következőképpen alakult (részletezésük a későbbiekben):

1. **Tanulás, tudásgyarapítás, ismeretszerzés:** kulturális intézmények (szervezetek) által megvalósított nem formális és informális tanulás célcsoport szerint:

1.1. nevelési-oktatási intézmények tanulói (EFOP-3.3.2 [4], EFOP-3.3.4, EFOP-3.3.6, VEKOP-7.3.4, kiemelt: EFOP-3.3.3),

1.2. felnőttek, különösen a hátrányos helyzetű felnőttek (EFOP-3.7.3).

2. **Közösségek fejlesztése** kedvezményezettek szerint:

- 2.1. kiemelt, országos program (EFOP-1.3.1),
- 2.2. települések a megyei jogú városok kivételével (TOP-5.3.1),
- 2.3. megyei jogú városok (TOP-6.9.2),
- 2.4. megyei önkormányzatok (TOP-5.3.2),
- 2.5. helyi akcióterület (TOP-7.1.1),
- 2.6. határon túli közösségek megerősítése (EFOP-1.12.1).

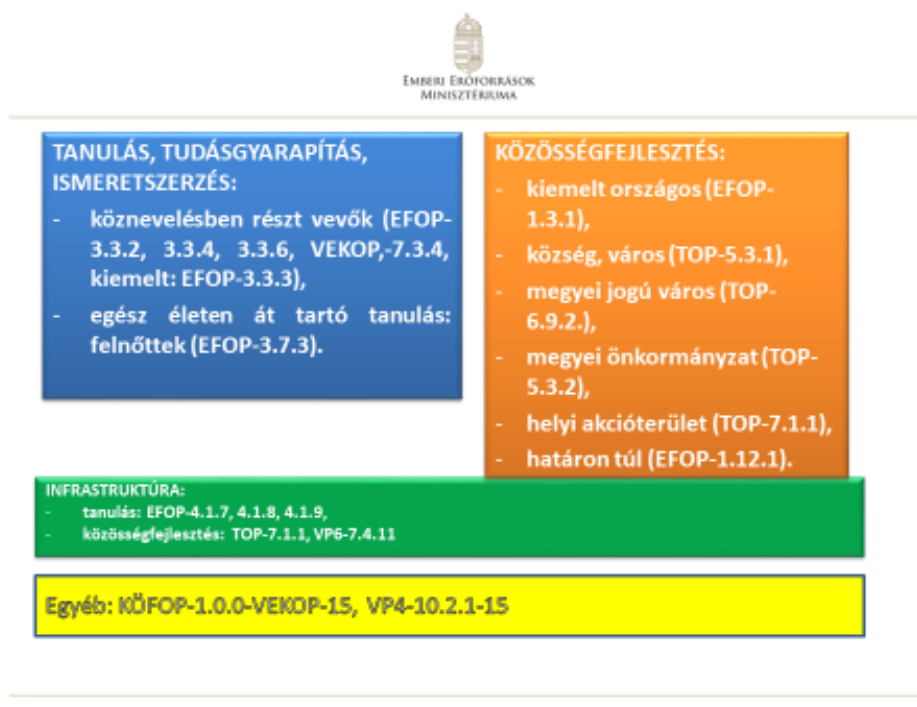
3. **Infrastruktúra-fejlesztés:**

- 3.1. tanulást támogató infrastruktúra (EFOP-4.1.7, EFOP-4.1.8, EFOP-4.1.9),
- 3.2. közösségeket támogató infrastruktúra (TOP-7.1.1, VP6-7.4.11).

4. **Egyéb konstrukciók** (KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15, VP4-10.2.1-15).

Az egyszerűség kedvéért mindez ábrázolva:

2. ábra: A kulturális fejlesztések rendszere
Forrás: Készítette a szerző)

Az éves fejlesztési keretéről szóló döntés után – társadalmi egyeztetést követően – megjelentek a felhívások, melyek – igazodva az EU által kitűzött célokhoz – a megfelelő hazai szakpolitikai célkitűzéseket is tartalmazták.

A kulturális célú projektek megvalósítása zökkenőmentesen zajlott, de speciális intézkedéseket igényelt a Covid-19 járvány miatt beállt helyzet, ami a kulturális intézmények programjait nagymértékben érintette (hiszen az intézmények nem fogadhattak látogatókat). Egyik megoldásként lehetővé tettük, hogy az úgynevezett jelenléti foglalkozások online módon is megtarthatók legyenek (ezáltal az online foglalkozások a jelenléttel egyenértékűvé váltak), másrészt lehetőséget biztosítottunk a vírushelyzet kezelésével összhangban a projektek meghosszabbítására, hogy a vállalt indikátorok teljesülhessenek.

2. Tanulás, tudásgyarapítás, ismeretszerzés a nevelési-oktatási intézményekben tanulók számára

Az EFOP 3. Gyarapodó tudástőke című prioritása egyrészt a kulturális intézmények által a köznevelésben tanulók számára nyújtott – tanórán kívüli – nem formális és informális programokat alapozta meg:

„Az intézkedés biztosítja a nem formális és informális tanulási alkalmakat, nagy hangsúlyt fektetve azon hátrányok mérséklésére, amelyeket a köznevelés önmagában nem tud kompenzálni, továbbá esélyt kínál a formális oktatásba való visszatéréshez szükséges tudás és készségek elsajátításához. Cél a nem formális és informális oktatásban szerzett kompetenciák elismerése, hozzájárulva az oktatás és munkaerőpiac közötti kapcsolat erősítéséhez, illetve a különböző képzési szintek közötti átmenet segítéséhez. Az intézkedés szélesíti a tanórán kívüli, a gyermekek tudását, képességeit fejlesztő foglalkozások körét. A nem formális tanulás olyan rendszerezett kompetencia- és készségfejlesztő oktatási-tanulási forma, mely a formális nevelést-oktatást végző intézményeken kívül valósul meg. Lehet hosszabb vagy rövidebb idejű (pl. kulturális intézmények által megvalósított kompetenciafejlesztő tanfolyamok, kulturális tanodák). A délutáni gyermekmegőrzés keretében, de a tanórákon kívüli foglalkozások (pl. szakkörök) is e körbe tartoznak.”

Ezért jelent meg az **EFOP-3.3.2 Kulturális intézmények a köznevelés eredményességéért** című felhívás a kulturális intézmények számára, valamint az ugyanilyen címet viselő VEKOP „tükörfelhívás”. Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program éves fejlesztési keretének megállapításáról szóló 1037/2016. (II. 9.) Korm. határozat szerint az EFOP-3.3.2 keretösszege 6,57 Mrd Ft [5]. A felhívásra beérkezett kérelmekből 268 nem budapesti, vagy nem Pest megyei székhelyű kulturális intézmény kapott támogatást. Azonos tartalommal és címmel, tükörfelhívásként a fővárosi és a Pest megyei kulturális intézmények támogatására adott lehetőséget a **VEKOP-7.3.4-17 Kulturális intézmények a köznevelés eredményességéért** című felhívás 0,69 Mrd Ft forrással, melyből 25 projektet támogattak. Mindkét felhívás a nevelési-oktatási intézmények tanulóinak és az óvodás gyermekek iskolai, valamint óvodai foglalkozáson kívüli kompetenciafejlesztését, ismeret- és tudásgyarapítását támogatta különböző tanórán kívüli tanulási alkalmakkal (pl. szakkör, témahét, tábor).

A támogatási kérelmet a kulturális intézmények (szervezetek) széles köre nyújthatta be:

- a) közművelődési intézmény vagy fenntartója,
- b) közművelődési közösségi színteret fenntartó önkormányzat,
- c) közművelődési megállapodással rendelkező közművelődési intézményt vagy

- közművelődési közösségi színteret fenntartó vagy működtető szervezet,
- d) népi kézműves alkotóház, közösségi népi kézműves alkotóház vagy ezek fenntartói,
- e) a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. tv. (továbbiakban: Kulttv.) szerinti könyvtár, továbbá fenntartója, vagy a nyilvános könyvtári ellátást a Kulttv. 64. § (2) bekezdés b) pontja szerint biztosító önkormányzat,
- f) a Kulttv. 39.§ (1) bekezdése szerinti működési engedéllyel rendelkező muzeális intézmények vagy fenntartói,
- g) a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 17. § (2) bekezdés c) pontja szerint közlevéltárként vagy magánlevéltárként bejegyzett levéltárak,
- h) az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló 2008. évi XCIX. törvény 6. § (1) bekezdése szerint kijelölt, az előadó-művészeti szervezetek működésével összefüggő közigazgatási hatósági és szolgáltatási feladatokat ellátó szerv által nyilvántartásba vett előadó-művészeti szervezetek.

Mindkét konstrukció hozzájárult a területi egyenlőtlenségek és a szociokulturális hátrányok csökkentéséhez, valamint a kulturális intézmények által nyújtott kínálat bővítéséhez, az alapellátás fejlesztéséhez. A projekteket megvalósítóknak vállalniuk kellett, hogy legalább öt, legfeljebb tizenkét nevelési-oktatási intézménnyel együttműködési megállapodást kötnék, ezáltal az együttműködési megállapodások száma megközelítette a kétezret. Az EFOP-ból megvalósult informális és nem formális képzésben résztvevő gyerekek és fiatalok (7-24 évesek) száma 2022. március 23-i fordulónappal összesen 455.623 fő volt (EFOP éves végrehajtási jelentés a 2021. évről. Kézirat, 44. old.).

Az EFOP 3. prioritása adott lehetőséget a Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2020-ban lezárult **EFOP-3.3.3-VEKOP-16 Országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztés** című kiemelt projektjére. A 2 Mrd Ft pályázati forrásból megvalósult 4 múzeumi és 6 könyvtári kutatás; 9 múzeumi és 4 könyvtári módszertani fejlesztés; 20 múzeumi mintaprojekt több mint nyolcezer iskolás, és 90 könyvtári mintaprogram több mint háromezer iskolás részvételével, ezek adaptációja megtörtént 80 múzeumban és 110 könyvtárban, 5.878 diák részvételével. A disszemináció és a szakmai tapasztalatcsere érdekében 41 múzeumi szakmai módszertani rendezvényt szerveztek (ebből 6 nemzetközi workshop), valamint 103 könyvtári rendezvényt (melyből 11 országos konferencia). Múzeumi területen 10, könyvtári területen 4 akkreditált képzési tematikát dolgoztak ki. A múzeumi területen megvalósult 52 ingyenes, a könyvtári területen 28 ingyenes tanfolyam; továbbá megjelent 29 kiadvány, 12 oktatási segédanyag és pedagógusok számára elkészült 5 online kiadvány. [\[6\]](#) Külön ki kell emelnünk a szakemberképzést: a továbbképzési programokban 990 fő humán közszolgáltatásokban dolgozó vett részt, a továbbképzéseket 955 fő humán közszolgáltatásban dolgozó végezte el bizonyítvánnyal vagy tanúsítvánnyal. [\[7\]](#)

Kapcsolódó, hasonló jellegű fejlesztésekre irányuló felhívások is megjelentek: az egykori Emberi Erőforrások Minisztériuma Parlamenti Államtitkárság szakpolitikai felelősségébe tartozó **EFOP-3.3.4 A népmese anyanyelvi kompetenciafejlesztő szerepének erősítése az informális és non-formális tanulásban** című felhívás célja a hagyományos magyar népmese, a népmesemondás, a mesei gondolkodás és nevelés népszerűsítése, beépítésének elősegítése a

kulturális intézmények informális és nem formális szolgáltatási kínálatába. A konstrukció NépmesePontok létrehozásával támogatta a nevelési-oktatási intézmények tanulóinak iskolai foglalkozáson kívüli kompetenciafejlesztését, ismeret- és tudásgyarapítását a kulturális intézmények által megvalósított, a formális oktatást támogató és kiegészítő kulturális neveléssel. NépmesePontokat a 14 ezer lakosnál nagyobb települések kulturális intézményei hozhattak létre, összesen 1,09 Mrd Ft forrásból. Magyarország Kormánya 14 projektet támogatott.

A másik hasonló felhívást a család- és ifjúságügyért felelős ágazat jegyezte: az **EFOP-3.3.6 Természettudományos élménypedagógiai programkínálat és természettudományos élményközpontok fejlesztése** címmel. A konstrukció azt célozta, hogy a kevésbé fejlett régiókban olyan természettudományos élménypedagógiai programok valósuljanak meg, illetve olyan infrastruktúra álljon rendelkezésre, amelyek hozzájárulnak a természettudományos tárgyak – informális és nem formális tanulással történő – népszerűsítéséhez, a korszerű kísérletközpontú, élményszerű oktatás elterjesztéséhez és ezáltal a természettudományos és műszaki pályák iránti érdeklődés felkeltéséhez. Erre a felhívásra természettudományos ismeretterjesztéssel foglalkozó civil szervezetek pályázhattak, de konzorciumi tagként kulturális intézmények is csatlakozhattak. Az éves fejlesztési keret szerinti teljes forrás: 4,48 Mrd Ft, támogatott projektek száma: 13 darab.

3. Az egész életen át tartó tanulás támogatása

Bár az egész életen át tartó tanulás is a koragyerekkorban kezdődik, az európai uniós fejlesztések vonatkozásában a felnőtt résztvevőket értik ide. Magyarországon a kulturális intézmények szolgáltatásai és tevékenységei országos lefedettségűek, hiszen minden településen létezik valamilyen kulturális tevékenység: ott is, ahol például nincs óvoda, orvosi rendelő, vagy akár élelmiszerbolt. Ezáltal az intézmények a felnőttképzés számára nehezen elérhető, kevésbé motivált, akár több szempontból hátrányos helyzetű emberekkel is rendszeres kapcsolatba kerülnek, így lehetőség nyílik a bevonásukra, hiszen a helyi beágyazottság miatt olyan társadalmi csoportokat és egyéneket is elérnek, aktivizálnak, akiket más felnőttképzési intézmények, szociális és munkaügyi szervezetek stb. nem. A Kulttv. kötelezővé teszi, hogy minden településen biztosítsanak valamilyen kulturális alapszolgáltatást, ezzel támogatva *„a társadalmi jólétet és a fenntartható fejlődést, elősegíteni az egész életen át tartó tanulást”*.

Magyarország Kormánya az 1603/2014. (XI. 4.) Korm. határozattal fogadta el **Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiáját**. A stratégia egyik beavatkozása a kulturális intézmények szerepének erősítése a felnőttkori tanulásban, azaz a kulturális intézmények élethosszig tartó tanulást segítő programjainak támogatása, a szociokulturális hátrányok csökkentésére irányuló tevékenységek támogatása, hátrányos helyzetűek alap- vagy szakképzésbe történő be- és visszailleszkedésének elősegítése, olvasási, szövegértési és digitális kompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanuláshoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása.

Az EFOP 3. Gyarapodó tudástőke című prioritása rögzítette: *„Cél a köznevelésen és felsőoktatáson kívül a kompetenciafejlesztést és az esélyteremtést célzó beavatkozásokkal megalapozni az egész életen át tartó tanuláshoz való hozzáférést, az abban való részvételt, továbbá az ott elérhető képzési tartalmak és szolgáltatások fejlesztése. A 3.3 intézkedés a köznevelésben résztvevőkre, vagy abból lemorzsolódott, de tanköteles korosztályra irányul, míg jelen intézkedés célcsoportját a köznevelésben részt nem vevő ifjúsági és felnőtt korosztály képezi.”*

Ennek alapján a felnőttekre irányuló nem formális és informális tanulási programokat az **EFOP-3.7.3 Az egész életen át tartó tanuláshoz hozzáférés biztosítása** című felhívás támogatta 7,36 Mrd Ft-tal: ebből 129 olyan projekt valósult meg, melyekbe – projektenként – legalább fele arányban hátrányos helyzetű személyt kellett bevonni (pl. fogyatékkal élő, munkanélküli, gyermekét egyedül nevelő stb.).

A felhívás az alábbi részcélokat fogalmazta meg:

- alapkompenciák fejlesztése a nem formális és informális képzési formák és szolgáltatások (pl. távoktatás, e-learning) kiterjesztésével,
- kulturális intézmények egész életen át tartó tanulást támogató tevékenységeinek felmérése és fejlesztése,
- a formális oktatásba való visszatérés vagy belépés elősegítése az egész életen át tartó tanulási tevékenységek által,
- a kultúra bázisán megszerzett készségek hasznosítása a munkaerőpiacra és a társadalmi, ill. közéletbe való visszatérés érdekében,
- új innovatív tanulási lehetőségek és formák fejlesztése és elterjesztése a felnőttek és a képző szakemberek számára,
- kulturális intézmények közötti együttműködések erősítése, hálózatépítés regionális szinten,
- tanulás tanulásának támogatása,
- digitalizált, tanulást segítő kulturális tartalmak (e-gyűjtemény stb.) felhasználási módjainak megismertetése az egész életen át tartó tanulás érdekében,
- állampolgári kompetencia, kulturális kifejezőkészség és a tudományos magyarázatok alkalmazására képessé tétel, anyanyelvi, nyelvi és digitális kompetenciák fejlesztése,
- funkcionális analfabetizmus visszaszorítása.

A nyertes pályázók olyan képzéseket, ismeretterjesztő előadássorozatokot, szabadegyetemeket, alkotótáborokat, klubfoglalkozásokat stb. valósíthattak meg, melyek nem irányultak tanúsítvány és bizonyítvány megszerzésére. Meg kell jegyezni, hogy a felhívás iránt nagy érdeklődés mutatkozott, mert a rendelkezésre álló forrás több mint két és félszeresére nyújtottak be pályázatot.

4. Tanulást segítő kulturális infrastruktúra

Természetesen ahhoz, hogy korszerű tanulási, kompetenciafejlesztő programok megvalósulhassanak, szükséges a tanulást segítő kulturális infrastruktúrális fejlesztések támogatása. Az EFOP három kulturális infrastruktúra-fejlesztési felhívást jelentetett meg:

- **EFOP-4.1.7 A közösségi művelődés intézmény- és szervezetrendszer tanulást segítő infrastruktúrális fejlesztései,**
- **EFOP-4.1.8 A könyvtári intézményrendszer tanulást segítő infrastruktúrális fejlesztései,**
- **EFOP-4.1.9 A múzeumi és levéltári intézményrendszer tanulást segítő infrastruktúrális fejlesztései.**

Valamennyi felhívásban közös elem, hogy az adott szakterület kulturális intézményei pályázhattak tanulási, képzési (pl. tanterem), továbbá szakköri-, csoport- és klubhelyiség kialakítására, illetve az oda szükséges bútorok, eszközök beszerzésére. Emellett mindegyik szakterület esetében speciális infrastruktúra-fejlesztésre is lehetőség nyílt.

Közművelődési intézmények esetében:

- regionális szerepű népi kézműves alkotóház kialakítására,
- regionális szerepű könnyűzenei képző- és tehetséggondozó központ létrehozására,
- zenei próbatermekre.

Könyvtáraknál:

- könyvtárbusz-fejlesztésre,
- digitális laborok kialakítására, valamint a kompetencia- és készségfejlesztést támogató szolgáltatásfejlesztéshez kapcsolódó eszközök beszerzésére,
- könyvtári IKT eszközök fejlesztésére: szerver, képernyő, nyomtató, szoftver, számítógép stb. beszerzésére.

A múzeumok és a levéltárak esetében múzeumi tanulmánytárak, azaz nyilvánosan látogatható, korszerű állományvédelmi és műtárgybiztonsági feltételeknek megfelelő, múzeumpedagógiai foglalkozások megvalósítására alkalmas gyűjteményi raktárak kialakítására nyílt lehetőség. A három felhívás együttes 4,37 Mrd Ft keretösszegéből összesen 117 kulturális intézmény infrastruktúrális fejlesztését lehetett támogatni. A fejlesztési igényt jól mutatja, hogy például a közművelődési konstrukciónál a rendelkezésre álló forrás ötszörösére pályáztak. Az infrastruktúrával fejlesztett kulturális intézményekben az informális és nem formális tanulási programban résztvevők száma évente meghaladta a másfél millió főt.

5. Közösségek fejlesztése

A kulturális fejlesztések másik nagy területét a közösségek támogatása jelentette. Az EFOP 1. prioritása rögzítette: *„A közösségfejlesztés célja a helyi közösségek és ezeken keresztül az egyének önálló cselekvési szándékának és képességének erősítése és a közösségi konfliktusok oldása. Az intézkedés megeremti a TOP közösségfejlesztési beavatkozásainak egységes módszertani alapját, ami egyúttal felhasználható a VP-ben is, amelyhez a helyi fejlesztések eredményességét biztosító képzési és mentorálási háttérrel biztosít. A beavatkozás részét képezi továbbá az önkormányzatok és más helyi közintézmények képessé tétele az aktivitásukban megerősített közösségek és kezdeményezéseik befogadására, támogatására, a közösségi aktivitás fenntartására. Az intézmények erre való képessé tétele egyben a helyi fejlesztések fenntarthatóságának garanciája is.”*

Az **EFOP-1.3.1-15 Cselekvő közösségek - aktív közösségi szerepvállalás** című kiemelt program 2019-ben lezárult. A projektet három kulturális háttérintézmény valósította meg 3 Mrd Ft forrásból 36 hónap alatt: a Szabadtéri Néprajzi Múzeum (mint a konzorcium vezetője), továbbá az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. és az Országos Széchényi Könyvtár. A projekt a kulturális intézményrendszer eszközeivel segítette az önkormányzatok, múzeumok, könyvtárak, közművelődési intézmények, civil szervezetek és a lakosság közötti kapcsolatok megerősödését,

továbbá nagymértékben hozzájárult más uniós projektek közösségfejlesztő folyamatainak módszertani támogatásához, az aktív közösségek számának növeléséhez. Támogatták a meglévő kulturális közösségek továbbfejlődését, továbbá új közösségek megalakulását: létrejött az országos kulturális közösségfejlesztő mentorhálózat, hiánypótló módszertani útmutatók, online felületek készültek. A szakemberek akkreditált képzési programokat és közösségfejlesztést segítő tananyagokat dolgoztak ki. A projekt keretében végzett tevékenységek követéséhez és a TOP keretében megvalósuló projektek jelentéseinek elkészítéséhez online vezetői információs és monitoring rendszert készítettek. Hagyományteremtő céllal elindult a Községek Hete országos rendezvénysorozat. A mentorok 276 konzorciumot támogattak munkájukkal, melynek során mintegy ezer települést értek el, 905 közösség számára tették hozzáférhetővé a projekt által nyújtott lehetőségeket, több mint 2.500 kulturális intézménnyel vették fel a kapcsolatot, 419 közösséget mentoráltak folyamatosan, összegyűjtöttek 177 intézményi gyakorlatot, létrejött 25 közösségi mintaprojekt, s megvalósult 51 képzés 31 helyszínen, melynek eredményeként kiállítottak 1.045 tanúsítványt.

A kiemelt projekt többek között támogatta a helyi szinten megvalósuló közösségfejlesztési programokat:

- **TOP-5.3.1 A helyi identitás és kohézió erősítése (támogatottak: települések),**
- **TOP-5.3.2 A helyi identitás és kohézió erősítése (támogatottak: megyék),**
- **TOP-6.9.2 A helyi identitás és kohézió erősítése (támogatottak: megyei jogú városok).**

A kiemelt EFOP-1.3.1 szakmai-módszertani tevékenységgel, mentorhálózattal segítette a helyi projektek sikeres támogatását, melynek köszönhetően közösségi, térségi, települési, illetve településrészi helyi identitást erősítő közösségfejlesztési folyamatok, továbbá a közösségi részvételre épülő tervezési gyakorlatok, szabadidős, bűnmegelőzési, közbiztonsági és közlekedésbiztonsági programok valósulhattak meg (a járványhelyzet miatt a projektek többségét meg kellett hosszabbítani). Összesen 263 projekt valósulhat meg 26,48 Mrd Ft-ból.

Az **EFOP-1.12.1 Tematikus együttműködés erősítése az ifjúságügy, egészségügy, közösségfejlesztés és társadalmi felzárkózás terén a Kárpát-medence EU-tagállamaival** című konstrukció támogatta a Hagyományok Háza projektjét 0,66 Mrd Ft-tal, melynek során határon átnyúló kulturális rendezvények, programok, hálózati együttműködések, kulturális csereprogramok születtek (fesztiválok, hagyományőrző találkozók, örökségvédelmi akciók, honismereti, közösségfejlesztő táborok).

A **TOP-7.1.1 Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése és helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva** című felhívás 37,31 Mrd Ft forrással a 10 ezer főnél nagyobb településen működő helyi akciócsoportok által megvalósított integrált és programalapú helyi közösségi, kulturális projekteket, valamint ezekkel összefüggő infrastrukturális fejlesztést támogatták. A helyi stratégiák kialakítására 99, ESZA-típusú fejlesztésre 1.076, ERFA-típusú fejlesztésre 99 projekt kapott uniós forrást.

Az ezer főnél kisebb lakosú településeken a kulturális-közösségi terek fejlesztésére a Vidékfejlesztési Program (VP) biztosított 3,64 Mrd Ft allokált forrást a **VP6-7.4.1 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés** című felhívásból: összesen 132 darab kulturális-közösségi tér újulhatott meg.

6. Egyéb kulturális fejlesztések

Két további, „egyéb” kulturális projektre is sikerült európai uniós forrást biztosítani. A **KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15 Közigazgatási eljárásokhoz kapcsolódó levéltári szolgáltatás fejlesztése** című konstrukció a Magyar Nemzeti Levéltár kiemelt projektjeként valósult meg 2,61 Mrd Ft forrásból, melyből a megyei levéltárak közigazgatást támogató elektronikus szolgáltatásait fejlesztették. A **VP4-10.2.1-15 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának megőrzése** című konstrukcióban a Magyar Természettudományi Múzeum konzorciumi tagként vett részt. A nagygyomba génbank fenntartásához (Magyarországon a legnagyobb folyékony nitrogénben tárolt nagygyombafajok izolátumait tartalmazó gyűjtemény, ami mezőgazdasági, kultúrtörténeti és természetvédelmi genetikai erőforrás) 50,72 millió Ft forrást kaptak.

Fontos megjegyezni, hogy a fentebb vázolt, hazai társfinanszírozással meghirdetett pályázatok mellett úgynevezett közvetlen európai uniós források is rendelkezésre álltak: mint a nevéből is kiderül, az intézmények, szervezetek (vagy akár magánszemélyek) más országok szervezeteivel együtt az Európai Unió által meghirdetett pályázatokra adhattak be támogatási kérelmet. Például a *Creative Europe* keretében jelent meg **A városi, illetve regionális fejlesztés kulturális turizmuson keresztül történő innovatív megközelítése**, vagy **A kultúra társadalmi értéke, és a kulturális politikák hatása Európában** című felhívás.

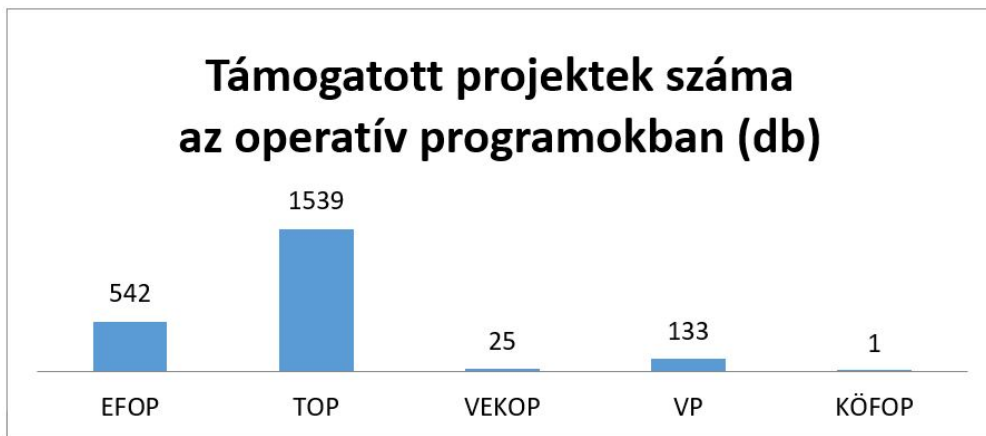
Szót kell ejtenünk azokról a közös kulturális együttműködésekről, melyeket az **Interreg** program keretében a határ két oldalán lévő megyék, térségek, települések közösen hoztak létre (például az Interreg Szerbia-Magyarország Program keretében felépült Mórahalmon a szerb kulturális központ, míg Palicson a magyar kulturális központ).

7. Összefoglalás

A kulturális fejlesztésekre a különböző operatív programokból – az éves fejlesztési kereteket tekintve – több, mint 100 milliárd forint (100,31 milliárd forint) vissza nem térítendő támogatás állt rendelkezésre, s ebből 2.240 projekt valósult meg.

3. ábra: Támogatott projektek száma az operatív programokban

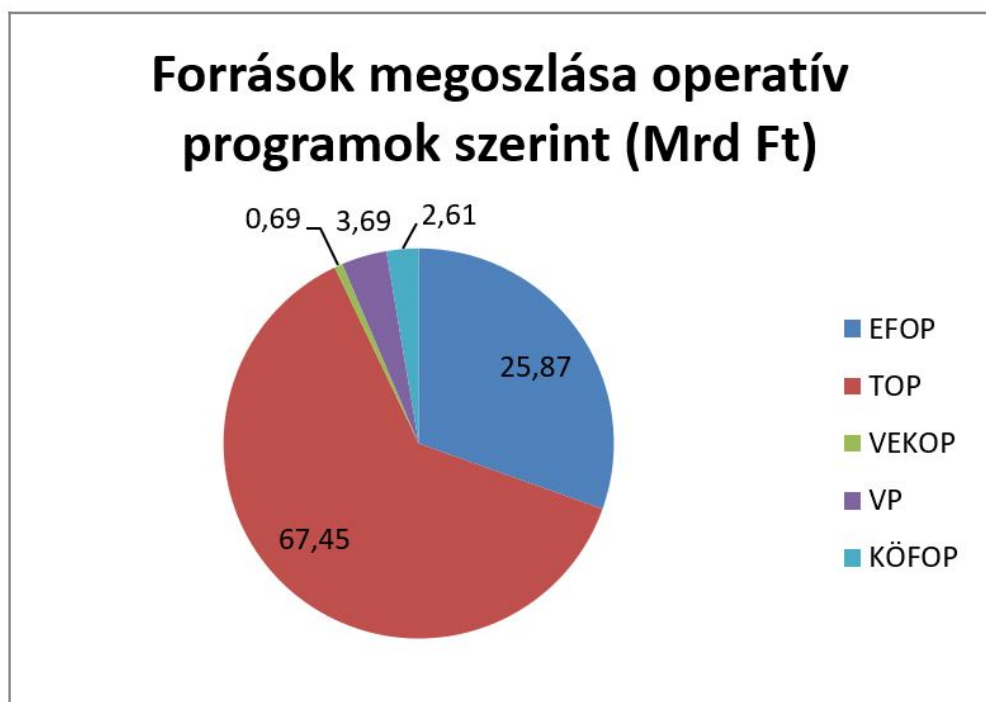
(Forrás: A https://www.palyazat.gov.hu/tamogatott_projektkereso alapján készítette Horváth Ilona)

A különböző közművelődési, múzeum-, művészet- és drámapedagógiai projektek változatos tanulási formákkal, azaz szakkörökkel, kulturális táborokkal stb. segítették elő a köznevelés céljainak elérését, továbbá a felnőttek egész életen át tartó tanulását, a közösségfejlesztési projektek pedig a helyi identitás és a társadalmi kohézió erősítését.

4. ábra: Források megoszlása operatív programok szerint

(Forrás: A <https://www.palyazat.gov.hu/ves-fejlesztési-keretek> alapján készítette Horváth Ilona)

A kulturális intézmények pályázati aktivitása kiemelkedően magasnak bizonyult, hiszen az intézmények, szervezetek a rendelkezésre álló forrás közel háromszorosára pályáztak. A beérkezett nagyszámú pályázat bizonyítja, hogy felhívásaink a valós igényekre reagáltak.

A döntési listák tanúsága szerint nemcsak a nagyobb intézmények, de a kisebb települések önkormányzatai, kulturális intézményei és szervezetei is eredményesen vehettek részt a kulturális ágazat által kidolgozott uniós felhívásokon, egyaránt erősítve a kulturális alapellátást és a

kulturális fejlesztéspolitikai célokat.

Felhasznált irodalom:

- 1603/2014. (XI. 4.) Korm. határozat a Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II., Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a Köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról
- 1997. évi CXI. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 2008. évi XCIX. törvény az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól
- Arató Krisztina – Bartal Anna Mária – Nizák Péter (2008): A civil szervezetek tapasztalatai a Strukturális Alapokból finanszírozható projektek pénzügyi lebonyolításában. Civil Szemle 5. szám 79-96.
- Boros Gábor –Pénzes János – Kozma Gábor – Molnár Ernő (2014): A nonprofit szektor szerepe az európai fejlesztési források abszorpciójában - különös tekintettel a legelmaradottabb kistérségekre. Civil Szemle 3. szám 27-46.
- Európai Regionális Fejlesztési Alap: Interreg Románia-Magyarország. A Programról. Elérhető: <https://interreg-rohu.eu/hu/program-attekintese-programrol/>, letöltés dátuma: 2022.05.13.
- Európai Unió Kiadóhivatala (2012): Az európai unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. In: EUR-Lex. C 326, 2012. október 26. szám. magyar nyelvű kiadás. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU>, letöltés dátuma: 2022.05.30.
- Innovációs és Technológiai Minisztérium: Az Európai Bizottság által elfogadott operatív programok (2014-20). Elérhető: https://www.palyazat.gov.hu/az_europai_bizottsag_altal_elfogadott_operativ_programok_2014_20, letöltés dátuma: 2022.05.12.
- Márkus Edina (2012): Fejlesztések a közművelődés területén az Észak-alföldi Régióban. In Erdei Gábor (szerk.): Andragógia és közművelődés Régi és új kihívások előtt a közművelődés az új évtizedben. Debrecen, Debreceni Egyetem
- Sebők Dóra Valéria (2010): Az Európai Uniós támogatások hatása a nonprofit szervezetek működésére az Equal program vizsgálata alapján. Civil Szemle 3. szám 61-73. _

[1] Kiss Patrícia: *Bevezetés az európai uniós források rendszerébe*. Előadás az Önkormányzati Fejlesztések Figyelemmel Kísérése II. kiemelt projekt workshop-on (Noszvaj, 2017. szeptember 21.)

[2] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU>
letöltés: 2022.05.30.

[3] https://www.palyazat.gov.hu/az_europai_bizottsag_altal_elfogadott_operativ_programok_2014_20
letöltés: 2022. 05. 12.

[\[4\]](#) A kódszámok a pályázati felhívásokat jelzik.

[\[5\]](#) Hatályos változat 2022. március 22-től.

[\[6\]](#) *A múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek című kiemelt projekt eredményei 2017. február 1 – 2020. január 31.* Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum MOKK, 2019

[\[7\]](#) A részletes eredményeket ld. Bereczki Ibolya – Nagy Magdolna (szerk.): *Érték, hatás, változás. Írások A mi múzeumunk kiemelt projekt eredményeiről.* Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, 2020. – 279. old.
